

Österbottens välfärdsområde
Pohjanmaan hyvinvointialue

Toimintaohje eettisen kanavan käyttöön ja ilmoittajansuojelun periaatteet Pohjanmaan hyvinvointialueella

Hyväksytty Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan jaostossa xx.xx.xxxx

Sisällysluettelo

Ohjeen tausta ja tarkoitus	3
Ohjeen soveltaminen	3
Kuka voi tehdä ilmoituksen eettisen ilmoituskanavan kautta?	4
Oikeuskanslerinviraston keskitetty ulkoinen ilmoituskanava	4
Ilmoituskanavan kautta ei kuulu ilmoittaa	4
Ilmoittajansuojelun yleiset edellytykset.....	4
Millaisista väärinkäytöksistä ilmoituksen voi tehdä?.....	5
Lainsäädännön mukaiset soveltamisalat:.....	5
Korruption ja petosten torjunta	5
Miten ilmoitus tehdään?	6
Ilmoitusten käsittelijät ja käsittely	7
1 Käsittelytiimin ja asiantuntijoiden nimeäminen	7
2 Ilmoituksen vastaanottaminen ja aiheellisuusarviointi	8
3 Ilmoitusten selvittäminen	8
4 Toimenpiteet ja raportointi	9
5 Prosessikaavio	9

Ohjeen tausta ja tarkoitus

Tässä ohjeessa kuvataan miten väärinkäytösten ilmoittamiseen tarkoitettua sisäistä sähköistä ilmoituskanavaa, eettistä ilmoituskanavaa, käytetään Pohjanmaan hyvinvointialueen organisaatiossa, ja miten ilmoittajien tekemiä ilmoituksia käsitellään. Ilmoituskanava ja ilmoitusten käsittelyprosessi täyttävät ilmoittajansuojadirektiivin (EU) 2019/1937 ja siihen perustuvan kansallisen ilmoittajansuojelulain (1171/2022) vaatimukset.

Kanavan päätavoitteena on korruption, petosten ja väärinkäytösten torjunta. Tarkoituksena on varmistaa, että arkaluontoisista asioista voi ilmoittaa turvallisesti ja ilmoittajia suojellaan. Vääriä tai harhaanjohtavia tietoja koskevat ilmoitukset eivät anna aihetta suojeluun. Ilmoittaja voi joutua rikosvastuuseen tahallisesta väärin tietojen ilmoittamisesta.

Ilmoituskanava koskee koko hyvinvointialuetta. Eettisen ilmoituskanavan käyttö on osa hyvinvointialueen tilinpäätöksessä raportoitavaa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kokonaisuutta.

Eettisen ilmoituskanavan avulla hyvinvointialue voi tunnistaa ongelmakohtia ja puuttua niihin, sekä kehittää ja parantaa toimintaansa.

Soveltamisala

EU:n ilmoittajansuojadirektiivi, ns. whistleblowing-direktiivi 2019/1937, velvoittaa tietyt työnantajat perustamaan sisäisen anonyymien ilmoituskanavan väärinkäytösten ilmoittamista varten. Laki Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta 1171/2022 on ko. direktiivin kansallinen täytäntöönpanolaki. Tarkoitus on varmistaa, että työnsä yhteydessä havaitsemansa tai epäilevänsä yleisen edun vastaisen toiminnan voi ilmoittaa turvallisesti. Ilmoittajansuojelu kieltää vastatoimet ilmoittajaa kohtaan. Työnantaja ei voi esimerkiksi heikentää ilmoittajan palvelussuhteen ehtoja, päättää ilmoittajan palvelussuhdetta tai lomauttaa ilmoittajaa *ilmoituksen takia*.

Direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että yksityisen ja julkisen sektorin oikeushenkilöt ottavat käyttöön sisäiset kanavat ja menettelyt rikkomisten sisäistä ilmoittamista ja jatkotoimia varten.

Pohjanmaan hyvinvointialueella ilmoituskanava kattaa myös muita korruption muotoja kuin soveltamisalaan kuuluvat lainsäädännön alat. Tämä tarkoittaa, että eettisen ilmoituskanavan kautta voi luottamuksellisesti ilmoittaa Pohjanmaan hyvinvointialueen toimintaan liittyvästä väärinkäytösepäilystä tai toiminnasta, joka ei noudata eettisiä periaatteita tai ovat lain tai organisaation sisäisten ohjeiden vastaisia. Esimerkkeinä mainittakoon eturistiriidat, lahjonta, ihmisoikeusrikkomukset, kilpailulainsäädäntöä vastaan tehdyt rikkomukset, taloudelliset väärinkäytökset, syrjinnän tai ahdistelun muodot, tai vilpillinen, epäasianmukainen, epärehellinen, laiton tai piittaamaton toiminta tai käytös.

Korruptiosta ilmoittavien henkilöiden suojeluun velvoittavat Suomen ratifioimat korruption estämiseen liittyvät kansainväliset sopimukset. Ohjeen soveltamisala ulottuu myös korruptiosta ja petosepäilyksistä tehtyjen ilmoitusten ilmoittajiin.

Ilmoituskanavaan tehtävien ilmoitusten tulee kohdistua hyvinvointialueen tai sen organisaation toimintoihin, tekoihin tai laiminlyönteihin.

Kaikkiin vilpittömässä mielessä tehtyihin väärinkäytösepäilyihin suhtaudutaan vakavasti. Tietoisesti totuudenvastaisten ilmoitusten jättäminen palveluun on kiellettyä ja saattaa johtaa oikeudellisiin toimenpiteisiin.

Ilmoituspalvelu on ulkopuolisen tahon tarjoama (Granite Oy), ja alusta on salattu ja salasanasuojattu.

Kuka voi tehdä ilmoituksen?

Ilmoituksen voi tehdä **hyvinvointialueen nykyinen tai entinen työntekijä tai viranhaltija**, joka työnsä yhteydessä havaitsee tai epäilee yleisen edun vastaista toimintaa. Ilmoitus tehdään omalla nimellä. Epäilysten tueksi ei tarvitse olla kattavia todisteita, mutta ilmoitukset pitää tehdä hyvässä uskossa ja ilmoituksessa tulee kertoa kaikki tiedot mahdollisimman tarkasti, jotta asia pystytään käsittelemään.

Oikeuskanslerinviraston keskitetty ulkoinen ilmoituskanava

Muut hyvinvointialueella työssään tai työnsä yhteydessä EU-direktiivin mukaisia väärinkäytösepäilyjä havainneet voivat antaa ilmoituksensa ulkoisen Oikeuskanslerinviraston ilmoituskanavan kautta. Tätä viranomaiskanavaa ylläpitää oikeuskanslerin virasto ja sinne ilmoituksen voivat tehdä:

- Entiset työntekijät, harjoittelijat, työnhakuun osallistuneet
- Vapaaehtoistyöntekijät, avustajat ja kolmannet tahot
- Itsenäiset ammatinharjoittajat
- Toimeksisaajien, alihankkijoiden ja tavarantoimittajien palveluksessa olevat henkilöt, ml. vuokratyöläiset
- Ilmoittaja voi olla oikeus- tai luonnollinen henkilö

Oikeuskanslerinvirasto siirtää ilmoitukset toimivaltaisille viranomaisille suojatulla sähköpostilla.

Ilmoituskanavan kautta ei kuulu ilmoittaa

Ilmoituskanavaan eivät kuulu tavanomaiset asiakaspalautteet, häiriöilmoitukset ja reklamaatiot, vaan niistä pyydetään ilmoitukset eri kanavien kautta.

Normaali asiakaspalaute annetaan Roidu-järjestelmän kautta. Ilmoituskanavan tarjoamaa ilmoittajan suojaa eivät saa esimerkiksi potilaat tai asiakkaat

Huomaathan myös, että Haipro-järjestelmän kautta jätetään potilasturvallisuuden vaarantumista koskevat ilmoitukset, työtapaturmailmoitukset sekä tietosuojaa koskevat ilmoitukset.

Ilmoittajansuojelun yleiset edellytykset

1. Ilmoittajalla on ilmoittamishetkellä perusteltu syy uskoa, että rikkomista koskeva tieto pitää paikkansa.
2. Rikkomista koskeva tieto kuuluu ilmoittajansuojelulain tai tämän ohjeen soveltamisalaan.
3. Ilmoittaja ilmoittaa työnsä yhteydessä havaitusta väärinkäytöksestä.

Lisäksi suoja annetaan henkilölle, joka avustaa ilmoittajaa ilmoittamismenettelyssä tai on yhteydessä ilmoittajaan ja on myös vaarassa työnsä tai asemansa vuoksi joutua vastatoimien kohteeksi ilmoituksen takia. Tällainen henkilö voi olla esimerkiksi työpaikan luottamusmies, luottamusvaltuutettu, työsuojeluvaltuutettu, muu henkilöstön edustaja tai ilmoittajan sopimuskumppani, työtoveri tai sukulainen.

Millaisista väärinkäytöksistä ilmoituksen voi tehdä?

Ilmoituksia voidaan EU direktiivin mukaan tehdä Euroopan unionin tai kansallisen oikeuden rikkomisista, jotka

- ovat rangaistavia
- voivat johtaa seuraamusmaksuun tai
- voivat vakavasti vaarantaa yleisen edun toteutumista.

Lainsäädännön mukaiset soveltamisalat:

- julkiset hankinnat lukuun ottamatta puolustus- ja turvallisuushankintoja
- finanssipalvelut, -tuotteet ja -markkinat
- rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen
- tuoteturvallisuus ja vaatimustenmukaisuus
- liikenneturvallisuus
- ympäristönsuojelu
- säteily- ja ydinturvallisuus
- elintarvikkeiden ja rehujen turvallisuus sekä eläinten terveys ja hyvinvointi
- Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 168 artiklassa tarkoitettu kansanterveys
- kuluttajansuoja
- yksityisyyden ja henkilötietojen suoja
- verkko- ja tietojärjestelmien turvallisuus.

ja lisäksi ilmoituksia voidaan lainsäädännön mukaan tehdä

- Euroopan unionin varainhoitoa tai menojen toteuttamista tai unionin tulojen tai varojen keräämistä koskevien sääntöjen rikkomisesta
- avustusten tai valtiontukien myöntämistä, käyttämistä tai takaisinperintää koskevien sääntöjen rikkomisesta
- kilpailusääntöjen rikkomisesta
- yritysten ja yhteisöjen verosääntöjen rikkomisesta tai järjestelyistä veroetujen saamiseksi
- kuluttajan suojaamiseksi säädetyn lainsäädännön rikkomisesta.

Poikkeuksena soveltamisalaan ilmoittajansuojalakia ei sovelleta rikkomiseen, joka koskee lääkelain säännöksiä yksityishenkilön henkilökohtaisten lääkkeiden tuonnista maahan tai sosiaalihuollon palveluasumisesta ja tehostetusta palveluasumisyksiköstä, eräitä ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä annetun lain säännöksiä tai eräitä rajat ylittävästä terveydenhuollosta annetun lain säännöksiä.

Korruption ja petosten torjunta

Pohjanmaan hyvinvointialueella sitoudutaan suojaamaan myös muut henkilökuntaan kuuluvien henkilöiden jättämät ilmoitukset korruptiosta ja petoksista, jotka tehdään eettisen ilmoituskanavan kautta. Kanavaan jätettyjen ilmoitusten selvittäminen on valmistelutyötä, joten se ei kuulu julkisuuslain piiriin. Mahdolliset päätökset ja jatkotoimenpiteet siirretään ko. ilmoitusta koskevan toimialan operatiivisen johdon käsiteltäväksi. Ilmoittajan henkilöllisyyttä ei paljasteta operatiiviselle johdolle.

Korruptiosta ilmoittavien henkilöiden suojeluun velvoittavat Suomen ratifioimat korruption estämiseen liittyvät kansainväliset sopimukset, joita ovat

- Euroopan neuvoston lahjontaa koskeva siviilioikeudellinen yleissopimus5 (9 artikla, SopS 65/2004),
- YK:n korruptionvastaisen yleissopimuksen6 (33 artikla, SopS 58/2006) ja
- OECD:n yleissopimus kansainvälisissä liikesuhteissa tapahtuvan ulkomaisiin virkamiehiin kohdistuvan lahjonnan torjunnasta (SopS 14/1999).

Näissä kansainvälisissä sopimuksissa korostetaan ilmoittajien suojelun tärkeyttä.

Korruptiolla tarkoitetaan vallan ja vaikutusvallan väärinkäytöstä. Laajan määritelmän mukaan korruptio voi olla lainvastaista, moitittavaa ja epäeettistä toimintaa.

Suomessa korruptiota on tyypillisimmin havaittavissa politiikassa, taloudessa ja julkisessa hallinnossa. Tyypillisimpiä korruption muotoja ovat suosinta, hyvä veli –verkostot, luottamusaseman väärinkäyttö ja virkavelvollisuusrikkeet.

Korruptiolla tarkoitetaan vallan ja vaikutusvallan väärinkäytöstä. Laajan määritelmän mukaan korruptio voi olla lainvastaista, moitittavaa ja epäeettistä toimintaa. Tyypillisimpiä korruption muotoja ovat:

- suosinta
- hyvä veli -verkostot
- luottamusaseman väärinkäyttö
- virkavelvollisuusrikkeet

Erilaisia esiintymismuotoja voivat olla esimerkiksi:

- virka-aseman väärinkäyttö
- lahjonta sekä lahjusten lupaaminen, pyytäminen ja ottaminen
- petos, kavallus, varastaminen ja yhteisten varojen väärinkäyttö
- uhkailu ja väkivallalla pakottaminen
- luottamuksellisen tiedon väärinkäyttö
- valheellisen tiedon levittäminen
- suosinta ja suosikkijärjestelmän ylläpito
- lakien ja määräysten kiertäminen
- tosiasioiden vääristely
- laiton seuranta ja tarkkailu
- velvollisuuksien laiminlyönti ja asioiden viivyttely
- huonon hallinnon suojelu ja salailu
- välinpitämätön johtamistyö
- epäreilujen ja epäasiallisten keinojen käyttäminen alaisiin.

Miten ilmoitus tehdään?

Eettiseen ilmoituskanavaan tehtävien ilmoitusten tulee kohdistua Pohjanmaan hyvinvointialueen toimintoihin, tekoihin tai laiminlyönteihin. Muiden tahojen kuin hyvinvointialueen lain vastaiset teot, toiminnot tai laiminlyönnit voidaan ilmoittaa kanavaan, mikäli ilmoittajalla on epäily, että hyvinvointialue on mukana tällaisessa toiminnassa.

Ilmoitus jätetään ulkoisen palveluntarjoajan (Granite Oy) järjestelmässä. Ilmoitukseen voi jättää myös liitteitä. Sallittuja tiedostomuotoja ovat yleisimmät kuvatiedostot sekä pdf. Järjestelmä poistaa liitteistä tunnistetiedot.

Ohjeet ilmoituksen laatimiseen

- Täytä ilmoituslomake intranetissä (Etusivu ->Hyvinvointialueeni ->Hallinto -> Eettinen kanava)
Ilmoitus tehdään täyttämällä tämän mahdollisimman tarkka kuvaus epäilystä.
Ilmoittajan vastuulla on antaa asian edistämiseksi tarvittavat tiedot.
Puutteellisia ilmoituksia ei voida käsitellä.
- Kerro mahdollisimman selkeästi ja tarkasti epäilemäsi väärinkäytöstä.
Milloin se on tapahtunut? Ilmoita ajankohta ja se, onko toiminta ollut kertaluonteista vai jatkuvaa.
Missä väärinkäytöksen epäillään tapahtuneen? Organisaatioyksikkö ja/tai fyysinen sijainti.
Keitä henkilöitä väärinkäytösepäilyyn liittyy? Ilmoita väärinkäytökseen liittyvien mahdollisten epäiltyjen, kohteiden ja todistajien tiedot mahdollisimman tarkasti.
Ilmoitukseen on myös mahdollista lisätä liitteitä. (Ohjelma anonymisoi liitteet)
- Ilmoitukset voi tehdä vain omalla nimellä ja yhteystiedoilla (sähköpostiosoite ja puhelinnumero).
- **Ilmoituksen jälkeen tallenna saamasi pin-koodi ja linkki itsellesi.**
Vain tätä kautta saat myöhemmin vastauksen tekemääsi ilmoitukseen. **Seuraa** saamasi linkin kautta aktiivisesti **jättämäsi ilmoitusta**, sillä **saatamme tarvita sinulta lisätietoja asian ratkaisemiseksi: pyydämme ne sovelluksen kautta.**
- Otamme vastaan ilmoituksia vain järjestelmän kautta!

Ilmoitusten käsittelijät ja käsittely

Eettinen ilmoituskanava on korostetun tietoturvallinen ja ilmoituksia voivat tarkastella ainoastaan nimetyn käsittelytiimin jäsenet. Ilmoituksen vastaanottaa kolmen viranhaltijan tiimi, joka luottamuksellisesti hyödyntää tarvittavia asiantuntijoita käsittelyn osana. Nämä henkilöt nimetään erikseen hallintojohtajan päätöksellä.

1 Käsittelytiimin ja asiantuntijoiden nimeäminen

Ilmoituskanavan prosessinomistajana on sisäinen tarkastaja, jonka tehtävänä on huolehtia prosessin toimivuudesta ja ilmoitusten käsittelystä tämän ohjeen mukaisesti.

Hallintojohtaja nimeää sisäisen tarkastajan lisäksi kaksi viranhaltijaa käsittelijöiden tiimiin sekä kolme pysyvää asiantuntijaa. Näiden henkilöiden on voitava hoitaa eettisen ilmoituskanavan kautta tulleita asioita puolueettomasti ja riippumattomasti. Asiantuntijoita voidaan tarvittaessa nimetä lisää.

Käsittelyryhmän jäsenet voivat ilmoitusta käsiteltäessä tarpeen mukaan kutsua ilmoitusasiakohtaisia asiantuntijoita, joiden tehtävänä on avustaa asian selvittämisessä. Nimitys tehdään kirjallisesti ja tallennetaan ilmoituskanavan sovellukseen asian aineiston yhteyteen.

Käsittelytiimin ja asiantuntijoiden tulee noudattaa työssään salassapitovelvollisuutta.

Mikäli ilmoitus koskee tiimin jäsentä tai asiantuntijaa, häneltä suljetaan pääsy ilmoituksen tietoihin. Itseä koskevaa asiaa ei saa olla käsittelemässä.

2 Ilmoituksen vastaanottaminen ja aiheellisuusarviointi

Kaikkiin ilmoituksiin suhtaudutaan vakavasti ja ne käsitellään ja tutkitaan luottamuksellisesti. Ilmoituksia käsittelevät vain tämän ohjeen mukaisesti nimetyt käsittelijät. Käsittelijöiden

lisäksi nimetyillä asiantuntijoilla on pääsyoikeus kanavaan, jotta he voivat tallentaa tapaukseen liittyviä asiakirjoja ja muuta dokumentaatiota käsittelijöiden selvitystyötä varten. Käsittelijöillä ja asiantuntijoilla on henkilötietojen salassapitovelvollisuus.

Eettisen ilmoituskanavan ilmoituksista hyväksytään käsiteltäväksi vain omalla nimellä tehdyt ilmoitukset. Ilmoituskanava suojaa ilmoittajaa niin, ettei työnantaja voi kohdistaa ilmoituksen vuoksi ilmoituksen jättäjään vastatoimia.

Järjestelmästä lähetetään ilmoittajalle kuittausilmoitus sen jälkeen, kun käsittelijäryhmä on päättänyt, onko jätetty ilmoitus aiheellinen vai aiheeton. Ilmoitukset otetaan käsittelyyn 7 päivän kuluessa niiden jättämisestä, ja ne ratkaistaan enintään kolmen kuukauden kuluessa. Mikäli ilmoitus katsottaisiin aiheettomaksi, saa ilmoittaja myös perustelut päätökselle. Mikäli ilmoitus on aiheellinen, siirretään se aloitusarvioon.

3 Ilmoitusten selvittäminen

Ilmoitukset käsittelee yllä mainittu erillinen kolmen henkilön tiimi, joka luottamuksellisesti hyödyntää tarvittavia asiantuntijoita käsittelyn aikana. Ilmoituskanavaan jätetyt ilmoitukset ovat ainoastaan määriteltyjen henkilöiden, eli käsittelijätiimiin kuuluvien, luettavissa. Kaikki ilmoitukset käsitellään luottamuksellisesti.

Käsittelijät perehtyvät ilmoituskanavan kautta tehtyihin ilmoituksiin ja pyytävät ilmoituksen tekijältä tarvittaessa lisätietoja tai selvennystä.

3.1 Aloitusarvio

Aloitusarviossa käydään tarkemmin läpi mitä ilmoitetussa asiassa on kyse, ketä tai keitä se koskettaa, ja mitä toimenpiteitä ja dokumentaatiota asian selvittämiseksi tarvitaan. Keskeistä on tunnistaa ne lait, säännöt ja sisäiset ohjeet, joita vasten ilmoitettua asiaa tulee tutkia. Tässä vaiheessa päätetään myös yksilöidymmin siitä, kuinka asiaa lähdetään selvittämään, mikä on tehtävänjako ja vastuut. Päätetään myös mahdollisista välittömistä toimenpiteistä. Ohjelmaan kirjataan ylös selvityssuunnitelma.

3.2 Selvitystyö

Selvitystyön aikana kerätään tarvittavaa dokumentaatiota, ja sen jälkeen, kun tarvittava dokumentaatio on kerätty (asiakirjat, muu mahdollinen aineisto, haastattelut), tehdään tarkempaa selvitystyötä. Tällöin käydään läpi ja analysoidaan saatu dokumentaatio ja selvittää tarvittaessa tarkemmin asiaa esim. tarkentavien haastattelujen kautta. Selvitystyö dokumentoidaan tallentamalla se järjestelmän sisäänrakennettujen toimintojen avulla asian aineiston yhteyteen.

Käsittelijät ratkaisevat, edetäänkö asiassa vai hylätäänkö se. Käsittelijät voivat hylätä ilmoituksen, jos on ilmeistä, että:

- saatavilla ei ole riittävästi tietoa jatkoselvittelyä varten,
- ilmoitusta ei ole tehty vilpittömässä mielessä tai se on tehty vahingoittamistarkoituksessa,
- rikkominen olisi ilmeisen vähäinen
- asia on jo ratkaistu
- asia ei kuulu kanavassa käsiteltävien asioiden piiriin, jolloin se ohjataan tarvittaessa oikeaan paikkaan.

4 Toimenpiteet ja raportointi

Mikäli asiassa päätetään edetä, tulee käsittelijäryhmän pyrkiä antamaan asiassa ratkaisuehdotus, joka sisältää tarvittaessa ehdotuksen korjaaviksi toimenpiteiksi. Korjaavista

toimenpiteistä päättää kuitenkin organisaation toimiva johto toimivaltansa mukaisesti. Mikäli asiassa on syytä tehdä rikosilmoitus, vastaa sen tekemisestä tapauskohtaisesti hallintosäännön mukaan toimivaltainen viranhaltija.

Ratkaisun valmistelua on aina tekemässä vähintään kaksi käsittelijää, jotka eivät ole esteellisiä asian käsittelyyn.

Selvityksen ja arvioinnin jälkeen käsittelijät siirtävät tarvittaessa ilmoituksen hyvinvointialueen asianmukaiselle tasolle jatkotoimenpiteitä varten. Toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi erilaiset työoikeudelliset seuraamukset, sopimuksen päättäminen tai muu ohjaava toimenpide yhteistyökumppania koskien, vahingonkorvausvaatimus, rikosilmoitus tai organisaation sisäinen kehittämistoimenpide esim. henkilöstön kouluttaminen tai kontrolliympäristön kehittäminen.

Ilmoittajalle annetaan palaute 3 kk sisällä. Palautteen tulee sisältää vastaus siihen, mihin toimiin ryhdyttiin tai aiotaan ryhtyä ja miksi juuri näihin toimenpiteisiin on päädytty.

Organisaation sisäinen kommunikointi on tärkeää, jotta toimintaa voidaan kehittää ja jatkossa estää saman tyyppiset tapahtumat.

Ilmoitukset arkistoidaan Graniten järjestelmässä tiedonhallintamallissa määritetyn ajan.

5 Prosessikaavio

